

Návrh a řešení problematiky umístění Archivu města Plzně

Charakteristika Archivu města Plzně

Archiv města Plzně je jedním z nejstarších a obsahem svých fondů také jedním z nejvýznamnějších archivů v ČR. Jeho vznik se datuje od dob založení města, kdy byla archivu věnována značná pozornost, neboť byl zárukou nejrůznějších městských práv. V roce 1879 se archiv stal jedním z oddělení Městského historického muzea, avšak jako moderní instituce začal fungovat až poté, co byl roku 1948 oddělen od muzea a v jeho čele stanula jedna z vůdčích osobností moderní plzeňské historiografie, PhDr. Miloslav Bělohávek. Fondy archivu zahrnují nejen prameny úřední provenience, mezi něž patří např. čtyři zlaté buly, které byly městu v průběhu historie uděleny a jichž Archiv města Plzně spravuje nejvyšší počet vydaný pro jedno královské město, ale rovněž celou řadu neúředních fondů. K nejvýznamnějším z nich patří pozůstalosti J. K. Tyla, včetně rukopisu hry Fidlovačka s textem české národní hymny prohlášeným v roce 1977 kulturní památkou, spisovatele Karla Klostermanna, divadelního režiséra Vendelína Budila a mnoha jiných, nejen plzeňských osobností. Archiv města Plzně spravující historické dědictví minulých generací se tak řadí k významným kulturním institucím nadregionálního a z hlediska obsahu některých fondů dokonce mezinárodního významu.

Stávající stav

Archiv města Plzně je v současné době umístěn v historické budově Veleoslavínova 19, jejíž výstavba se datuje od roku 1820. Vzhledem ke stáří prochází budova průběžně v posledních 20 letech stavebními úpravami, které vylepšují technický stav celého objektu, nicméně z technického hlediska nespĺňují prostory archivu, ani základní parametry, jaké jsou v dnešní době už běžným standardem pro budovy archivů.

Badatelna, kam směřuje většina návštěvníků, je umístěna až v posledním, třetím patře, a vzhledem k tomu, že budova nedisponuje výtahem pro veřejnost, musí pracovníci archivu v některých případech vozit badatele, kteří dosáhli vyššího věku nebo jsou fyzicky hendikepovaní, nákladním výtahem. Badatelna, ačkoliv by měla být oddělena od kanceláří archivu, tvoří s nimi jeden celek a její kapacita je vzhledem k počtu zájemců, ať už z řad odborné veřejnosti nebo laiků, zcela nedostatečná. Z prostorových důvodů musela být navíc osazena menšími stolkami, než je běžné, a proto je v některých případech nemožné předkládat během úředních dnů některé z požadovaných archiválií a badatelé se musí dostavit mimo úřední dny.

Rovněž prostory (chodba před badatelnou), kde se mohou badatelé, trávníci zde někdy i více než 8 hodin denně, občerstvit a odpočinout si, neodpovídají byť jen nejzákladnějším požadavkům, jaké by měly takovéto prostory splňovat. V jiných archivech je badatelům pro tyto účely vyhrazen důstojný prostor. Rovněž sociální zařízení je hluboko za standardem, který je v jiných podobných zařízeních běžný (společné pánské a dámské toalety, společné umyvadlo pro úředníky i badatele).

Vedle toho souvisí se stávajícím sídlem Archivu města Plzně i další palčivý problém – nedostatek volných kapacit v depozitářích. Archiv města Plzně v současné době spravuje 1338 archivních fondů, což obnáší více než 3,5 km písemností, a zároveň disponuje kvalitní odbornou knihovnou o více než 80 000 titulech. Z prostorových důvodů proto musí být část písemností uložena mimo hlavní archivní budovu.

Detasovaným depozitářem, který archiv získal roku 1999, je původně protiatomový kryt v ul. V Bezovce 32. Ten tehdy požadované parametry po provedených úpravách a následné kolaudaci na depozitář splňoval. Vzhledem ke svému původnímu účelu však prostory už od počátku vykazovaly potenciální nebezpečí především ze strany zvýšené vlhkosti v nevětratelných sklepních místnostech. Již několikrát zde došlo k vytopení některých místností a město bylo nuceno vynaložit nemalé finanční prostředky na očištění a dezinfekci plísňemi zasažených archiválií.

Ani jedna z budov, které jsou v současné době využívány pro potřeby Archivu města Plzně, neodpovídá parametrům stanoveným zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě

Akreditace a návrh řešení

Stávající budova, v níž archiv sídlí je nevyhovující nejen z hlediska své kapacity, která už je zcela vyčerpána, avšak nespĺňuje ani parametry požadované zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, na základě něhož Odbor archivní správy MV ČR uděluje či odebrává archivům akreditaci. Archiv města Plzně získal akreditaci roku 2004 zákonem č. 499/2004 Sb., ta však platí pouze do konce roku 2014. Do té doby musí budova Archivu města Plzně splnit podmínky pro prodloužení akreditace.

S ohledem na tuto skutečnost byla zpracována studie přestavby jedné z budov pivovaru Světovar, která byla následně posouzena a připomínkována Komisí pro výstavbu a rekonstrukci archivních budov odboru archivní

správy a spisové služby MV. Veškeré parametry, které příslušný zákon a vyhlášky k udělení akreditace požadují, jsou do studie zapracovány a následně jsou promítnuty i do zpracovávané projektové dokumentace.

Významné zlepšení kvality a následná vize projektů s ohledem na Evropské hlavní město kultury

Je zcela nepochybné, že adaptace budovy pro Archiv města Plzně včetně potřebného zázemí by systémově vyřešila problémy, s nimiž se archiv potýká už několik desítek let. Součástí navrhovaného řešení je i možnost následného rozšíření depozitářů s výhledem na 50 let, ale také možnost spolupráce s multifunkčním centrem 4x4 Cultural Factory. Adaptace by vedle zajištění dostatečného prostoru pro ukládání archiválií přinesla významné zlepšení kvality hned v několika směrech:

Z hlediska odborné i laické veřejnosti nejenom z ČR ale i ze zahraničí se jedná o zkvalitnění prostor badatelný, která je koncipována tak, aby pojala dostatečný počet badatelů, a bude osazena takovým nábytkem, který bude maximálně usnadňovat práci i s velkoformátovými archiváliemi, s kterými se ve stávající badatelně manipuluje velice obtížně (velkoformátové mapy a plány nebo operáty sčítání lidu). Zároveň bude umožněn přístup i fyzicky hendikepovaným návštěvníkům, protože veškeré prostory určené veřejnosti jsou navrženy jako bezbariérové.

Veřejnosti volně přístupné prostory v přízemí budou využívány pro pravidelné tematické výstavy, které budou návštěvníky seznamovat s historií města a s archiváliemi uloženými v městském archivu. Fondy a sbírky Archivu města Plzně obsahují unikátní a v mnoha případech dosud nepublikovaný materiál dokumentující význam města Plzně jak v rámci českých zemí, tak v evropském kontextu. Na tomto místě je třeba zmínit alespoň úzké vztahy Plzně a Norimberku ve středověku nebo pobyt císaře Rudolfa II. s celým dvorem v letech 1599-1600. Archiv města Plzně připravuje pro následující roky výstavy a další projekty, které by české i zahraniční veřejnosti představily Plzeň jako město, které už od středověku patří mezi významná evropská kulturní, obchodní a později průmyslová centra.

Další aktivitou Archivu města Plzně je už více než čtyřicetiletá tradice pořádání pravidelných odborných přednášek pro širokou veřejnost. Tyto přednášky se dosud konaly v klubu v suterénních prostorech historické radnice na nám. Republiky 1, jehož kapacity ale byly mnohdy pro velký zájem veřejnosti nedostačující. V případě adaptace nové budovy budou přednášky realizovány ve spolupráci s provozovatelem budovy 4x4 Cultural Factory. Dosud se také mohly přednášky konat pouze dvakrát měsíčně, protože prostory klubu si pro své přednášky pronajímají ještě další instituce, v nových prostorech by se však mohly konat pravidelně každý týden.

Ve stejných prostorech by se rovněž konaly pravidelné odborné konference s mezinárodní účastí, které bude archiv v následujících letech pořádat. Spíše pro laickou veřejnost se budou i v budoucnu konat Dny otevřených dveří pořádané v rámci Mezinárodního dne archivů 9. června, během nichž se návštěvníci seznamují jak s prací archivářů, tak i s významnými či zajímavými archiváliemi uloženými v Archivu města Plzně. Pro školy, ale i další početnější skupiny pořádá archiv po předchozí objednávce exkurze.

Charakteristika budoucího objektu

Pro umístění nového Archivu města Plzně byla na základě urbanistické studie zvolena jedna z budov bývalého pivovaru Světovar, která v minulosti sloužila jako ledárna a ležácké sklepy. Tato budova svým technickým charakterem, únosností jednotlivých konstrukcí, napojením na inženýrské sítě a dostupností pro veřejnost nejlépe odpovídala požadavkům budoucího archivu.

Budova, která by měla být adaptována, leží v centrální části čtvrti Slovany s velmi dobrou dopravní obslužností (několik spojů MHD, zastávka tramvaje č. 2 přímo před areálem bývalého pivovaru Světovar) a zároveň bude disponovat parkovištěm pro veřejnost s dostatečným počtem parkovacích míst.

Vedle zkvalitnění prostorů a služeb pro veřejnost by adaptace budovy poprvé v historii umožnila uchovávat svěřené archiválie v takových podmínkách, které vyžadují příslušné zákony. Díky adaptaci a souvisejícímu zlepšení pracovních podmínek by zaměstnanci archivu, dle zákona vykonávající mj. také osvětovou a odbornou činnost, mohli čas, který v současné době vyžaduje časté stěhování a manipulace s archiváliemi, věnovat výzkumu a popularizaci historie města.

Návrh řešení budoucího archivu je koncipován tak, aby splnil nejenom veškeré technické, klimatické, bezpečnostní, ale i prostorové požadavky stanovené zákonem o archivnictví a spisové službě č. 499/2004 Sb., a navazujícími vyhláškami, ale i tak, aby byla zachována kompatibilita celého objektu, který je prohlášen kulturní památkou.

Záměrem je vybudování důstojného prostředí pro veřejnost a pracovníky archivu, ale také klimaticky vhodných prostor pro uložení nemalého množství nenahraditelných historicky cenných archiválií. Tyto prostory by bylo možné postupně ve výhledu následujících 50 let rozšiřovat a technologicky doplňovat. V současném návrhu jsou navrženy technologie pro uložení cca 8 500 bm archiválií, což představuje výhledově rezervu na cca 10 let

s možností rozšíření uložení o dalších cca 8 500 bm archiválií. S ohledem na budoucí provoz jsou v rámci projektu implementována taková technická a technologická zařízení, která jsou maximálně hospodárná a efektivní.

Závěr

Navrhovaná budova Archivu města Plzně situovaná do prostoru bývalého pivovaru Světovar, z něhož bude v průběhu následujících let vybudováno kulturní centrum, by se měla stát dalším významným kulturně společenským centrem města, dle možností otevřeným prostorem, který slouží uživatelům a návštěvníkům všech věkových kategorií, původu a tělesné kondice. Zároveň by měla důstojně reprezentovat význam Archivu města Plzně, jednoho z nejstarších a svými fondy nejvýznamnějších archivů v naší zemi, a tím i posílit význam a postavení města Plzně.

V Plzni dne 9.8.2012

Vypracoval : Mgr. Adam Skála - vedoucí Archivu města Plzně

Roman Císař -vedoucí technického oddělení VNITŘ

Kopie z internetu